

ТВОРЧА БІОГРАФІЯ ОЛЕКСАНДРА СТІЛІАНУДІ З архівних матеріалів

Вивчаючи мистецьку спадщину певного художника і навіть маючи досить пристойну бібліографію, науковці часто стикаються з такими проблемами, як уточнення фактів з життєпису та творчості митця, або і зовсім білими плямами в них. Як правило, виникають питання з атрибуцією творів — це і встановлення авторства, дати і місця створення, експонування на виставках, походження (в яких колекціях зберігалися) тощо. Класифікація, систематизація та повний реєстр робіт багатьох українських художників також далекий від завершеності. Крім того, у багатьох митців не визначені, так би мовити, знакові твори, тобто найвідоміші, найкращі і найхарактерніші (як-от: Рафаель Санті — «Сикстинська мадонна», Леонардо да Вінчі — «Джоконда»; Сандро Боттічеллі — «Весна», «Народження Венери», Пабло Пікассо — «Герніка» і т. д.) і це теж потребує великої праці. Важливою складовою такої дослідницької роботи є вивчення архівних матеріалів. Це стосується запропонованих до публікації цінних і цікавих документів, що доповнять подробицями, уточненнями, а в деяких випадках збагатять новими фактами творчу біографію талановитого майстра ліричного пейзажу Олександра Миколайовича Стіліануді (1868–1948). Своєю творчою діяльністю він відіграв помітну роль у формуванні та розвитку однієї із самобутніх, славнозвісних і визначних шкіл живопису — одеської, Товариства південноросійських художників, Художнього товариства ім. К. К. Костанді. До слова, дотепер належно не оцінено і не висвітлено творчої і самовідданої праці художника у цих Товариствах. Крім того, на прикладі багатьох живописних пейзажів митця, можна розглядати вітчизняний варіант імпресіонізму, що охоплює період від кінця 1880-х до першої половини 1920-х років (хронологічні рамки запропоновані Н. Асеевою) [1, с. 14]. Дійсно, чимало творів митця близькі технікою і світовідчуттям до імпресіоністів, але це потребує окремого дослідження.

Дискусійну тему — імпресіонізм в українському живописі — розробляють сучасні мистецтвознавці Н. Асеева [1], О. Денисенко [5], О. Жбанкова [6], Г. Скляренко [10], О. Сторчай [13] та інші. Наприклад, Н. Асеева про сприйняття новацій імпресіонізму вітчизняними живописцями пише: «На кінець ХІХ — початок ХХ століття під впливом здобутків імпресіонізму палітра українських художників позбавляється важких, брунатних фарб, прояснюється, світлішає колорит. Вільний рисунок радше визначає напрямок руху, ніж межі силуету. Пастозні, рухливі мазки не так моделюють форму, як розмивають, розтягують її. Замість ретельного, щільного накладання шару фарби митець наче злегка торкається пензлем полотна, залишаючи прогалини білого ґрунту між зонами нанесення кольорового пігмента. Поверхня картини оживає, починає «дихати» [1, с. 10]. Безумовно, творчо засвоєні українськими митцями новації імпресіонізму найкращим чином підходять і для характеристики живопису О. Стіліануді.

Відомо, що імпресіонізм, з одного боку, — це стилістичний напрям, особливе світобачення, світовідчуття, світосприйняття, з іншого — це збагачення живописної техніки, насамперед перенесення уваги на світло і колір як на основні мальовничі елементи твору. Типологічна схожість варіантів імпресіонізму в різних європейських художніх школах, зокрема вітчизняній, не виключає національної специфіки із зовнішньою відмінністю форм його прояву. Цікавими з цього приводу будуть роздуми відомого українського митця К. Редька: «Імпресіонізм підважував встановлені вже сприйняття механізованого глядача в його сталих смаках — обмеженої освіченості і розуміння. <...> Від Мане до Моне існує значна відмінність формального розвитку імпресіонізму. Ця відмінність визначає Піссаро, Сіслея, Ван Гога та інших. Усі вони працюють так чи інакше основою кольору, переломленого

у спектрі. Вони об'єднані спільним смислом і способами тлумачення натури. <...> У Москві, як і у всіх містах тодішньої Росії¹, багато було імпресіоністів. Навіть старі академісти, особливо більш обдаровані, намагалися співвіднести із новаторською течією, що руйнувала віджилі форми. Світло і колір — основа імпресіонізму. З молодим завзяттям неофітів вони зайняли місце на полотнах і в побуті. У Росії чистий імпресіонізм не міг сягнути класичний цінностей уже тому, що його батьківщиною була Франція. Там розвивалася його героїчна боротьба, там він склався і завершився, а тут відкинув лише тінь. Його значущість була лише наслідувальною, попри те, що через нього пройшли живописці великого темпераменту. Проте серед художніх вартостей їхнього письма центральне місце — його природна незалежність — була відсутня. Хочу наголосити: воно було порожнім у тій частині творчості, де це мистецтво не було насичене кровними, зображальними елементами, що дали йому органічне право на особливе місце берегів Сени. Важливість його ефекту дорівнювалась місячному сяйву, чи то вдень, чи то вночі» [7].

До думки К. Редька можна ставитися по-різному, але він наголошує на тому, що художники захопилися саме імпресіоністичною технікою. Що ж до одеської школи, то варто зазначити, що чимало митців, як правило, після закінчення Одеського художнього училища (спочатку — Художня школа рисунка) навчалися далі в Петербурзі та Москві, а удосконалювати свою майстерність їхали у приватні студії Парижа і Мюнхена. Таким чином, вивчення течій і напрямів сучасного європейського мистецтва, творче засвоєння їхніх новацій і знахідок відбувалося різними шляхами — у художніх вищах і музеях Петербурга і Москви та приватних студіях і школах, музеях, на виставках західноєвропейських мистецьких центрів.

Питання про те, чи можна вважати імпресіонізм окремим напрямом в українському живописі зі своїми специфічними рисами і шляхом розвитку, потребує окремого монографічного дослідження, в якому, підкреслимо, творчість О. Стіліануді отримав належне місце.

В останні десятиліття розпочалося ґрунтовне вивчення творчої біографії О. Стіліануді, про що свідчать публікації провідних одеських науковців О. Барковської [2; 3; 12], Є. Голубовського [4], В. Савченко [8; 9] та ін., улаштування одеським філіалом Грецького фонду культури персональної виставки художника «Гармонії Стіліануді» 2010 року в Одесі та видання каталогу до неї [4; 8].

Запропоновані до публікації архівні документи — це матеріали до невиданого словника «Художники радянської України» (автори: Б. Бутник-Сіверський, З. Лашкул, В. Ткаченко, технічний редактор Т. Радзівська. Кінець 1940-х — 1950-ті роки; тип словника біобібліографічний)², які умовно можна поділити на три категорії. Перша — підготовані до друку енциклопедичні статті, складені за абеткою зі світлинами і зразками підписів художників. Друга категорія (найбільша) — підготовчі матеріали по кожному художнику, які включають варіанти енциклопедичних статей, автобіографії, заповнені анкети, листи, фото художників і їхніх творів тощо³ (розкладені по окремих папках). Третя — фотографії найхарактерніших і найкращих творів митців.

Матеріали папки «Стіліануді Олександр Миколаєвич» [11] включає підготовчі матеріали до словника і монографії, присвяченої історії образотворчого мистецтва України у роки громадянської війни (1917–1921). На нашу думку, для публікації логічно буде систематизувати їх таким чином. Спершу — дати листування⁴ між співробітниками Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР (тодішня назва інституції) — директором М. Рильським, Б. Бутником-Сіверським, З. Лашкул — та Анною Костанді, дружиною Олександра Стіліануді, і Володимиром

¹ Україна тоді входила до складу Російської імперії.

² Зберігаються у відділі образотворчого мистецтва ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України.

³ Матеріали другої категорії не були оформлені за всіма вимогами архівних справ; вони не мають наскрізної нумерації та інвентарної книги. З цієї причини автор статті в бібліографії не вказує номерів аркушів, а тільки назву папки.

⁴ У папці зберігається поштова картка, цінність якої полягає в тому, що це автограф відомого, талановитого живописця, викладача Ю. Бершадського (1869–1956). На лицевій стороні

Георгійовичем Генарі (1918–?), учнем і послідовником митця. Далі дати автобіографію митця 1944 року, анкету і «Добавочные сведения к биографическим материалам «Словаря современных художников Советской Украины» О. Стіліануді (в учнівському зошиті), а завершити енциклопедичною статтею З. Лашкул⁵ та некрологом, підписаним М. Рильським, Б. Бутник-Сіверським, П. Поповим, Я. Затенацьким, З. Лашкул, В. Шпак (треба враховувати радянську риторичку, яка, звісно, присутня у запропонованому архівному матеріалі). Ці матеріали стануть корисними у подальшому дослідженні мистецької спадщини художника, написанні монографії.

Тексти подаються зі збереженням авторської стилістики, орфографії і пунктуації з незначними редакторськими правками⁶, були звірені імена та прізвища.

ЛИСТИ

Лист № 1 [9 вересня 1948 року; друкарська машинка]

9/IX–48 р.

№ 952

Олександру Миколайовичу СТИЛІАНУДІ.

Одеса

Вельмишановний Олександр Миколайович!

Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР приступив до підготовки монографії, присвяченої історії образотворчого мистецтва на Україні в роки громадянської війни (1917–1921 рр.).

Знаючи про те, що саме в ці роки Ви провадили активну творчу роботу, працювали як педагог, як член т-ва южно-руських художників, брали участь у багатьох художніх виставках, керували пролетарською художньою студією при ІЗО губполітосвіти, укладали програми з образотворчого мистецтва для шкіл та були невтомним учасником мистецького життя міста Одеси, завжди репродукуючи інтереси реалістичного мистецтва, — Інститут просить Вас дати свої максимально вичерпуючі спогади так про власну творчу, педагогічну і громадську діяльність, як і про тих художників, з якими Вам доводилося тоді працювати та про урядові, педагогічні й громадські організації, в роботі яких Ви брали безпосередню участь.

Інститут висловлює певність, що Ви один з найісторичніших представників реалістичної школи малярства, цілком поділите нашу думку про те, що написання такої монографії без самої активної допомоги учасників і творців цього мистецтва абсолютно неможливе.

Саме тому Інститут сподівається, що Ви не одмовите в допомозі своїми спогадами, підтвердить одержання цього листа і повідомите на коли можна чекати від Вас спогади, або їх частини.

Разом з тим Інститут просить Вас не одмовити поінформувати, які матеріали Ваші та інших художників від того часу збереглися у Вас: картини, ескізи, рисунки, щоденники, різні записки, листування, програми, доповідні записки та інші документи, які б допомогли як найповніше висвітлити перший етап розвитку образотворчого мистецтва Радянської України.

При використанні надісланих Вами матеріалів, Інститут вважатиме за прийомний обов'язок належно відзначити Вашу допомогу і участь у цій відповідальній та важливій роботі.

картки адреса набрана на друкарській машинці: «Его Высокоблагородию / Господину А. Н. Стіліануді/ ЗДЕСЬ /Каретный пер., 15, кв. 7». На звороті текст виконаний залізогальовими чорнилами: «Многоуважаемый / Александр Николаевич! / Охотно присоединяюсь / Ваш Ю. Бершадский / 3/II 1913». Див.: ілюстрації до статті.

⁵ У папці є друкований і рукописний варіанти; для публікації запропонований остаточний — друкований варіант.

⁶ Виділення нижнім підкресленням було замінено на курсивні.

О. Стіліануді

Директор Інституту
Дійсний член АН УРСР / М. Т. Рильський /
Зав. відділом образотворчого мистецтва / Б. С. Бутник-Сіверський /

Лист № 2 [9 вересня 1948 року; друкарська машинка]

9/IX–48 р.

№ 953

Олександр Миколайовичу СТИЛАНУДІ.

Одеса.

Каретний заул., 5, кв. 7.

Вельмишановний Олександр Миколайович!

Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР закінчив роботу над першим томом «Словника сучасних художників Радянської України»⁷ і приступив до другого тому, де буде вміщено Вашу біографію.

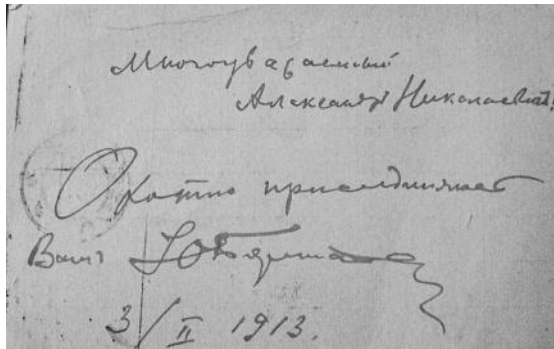
Зважаючи на те, що матеріали наші недостатні, Інститут просить Вас самим найближчим часом подати про себе такі додаткові відомості:

1. Де Ви вчилися і в які роки до вступу до Одеської художньої школи.
2. Якого року Ви вступили до Академії Художеств і під чийм керівництвом там вчилися.
3. Де Ви жили і над чим працювали між 1895–1900 рр.
4. Де і з якого року Ви жили після повороту з-за кордону.
5. З якого року Ви остаточно почали працювати в Одесі.
6. Якого року Ви брали участь в утворенні «Товарищества южно-русских художников».
7. Яку творчу, мистецько-педагогічну і мистецько-громадську роботу провадили Ви з моменту повороту до Одеси (за роками в хронологічному порядку та по змозі дитальново) і до останнього часу провадите.
8. На яких виставках і якими саме роботами брали участь (рік, назва виставки, місто, перелік експонованих робіт з позначенням для кожної: назви, техніки, розміру, міста і дати виконання).

Нам відомо тільки про Вашу участь у таких виставках:

1. Виставка 1893 г. в Акад. художеств; 2. IV періодич. виставка южно-русских художников 1893 г. в Одессе; 3. VI виставка Т-ва южно-русских художников в Одессе. 1895 г.; 4. Вторая виставка етюдів и ескизов Т-ва ю-р. худ. в Одессе. 1896 г.; 5. Виставка художников, бывших учеников рисовальной школы. Одесса. 1900 г.; 6. XVII виставка картин Т-ва ю-р. художников в Одессе. 1906 г.; 7. Художественно-промышленная виставка 1910 г. в Одессе; 8. XXIII виставка картин Т-ва ю-р. художников. Одесса 1912; 9. XXV виставка картин Т-ва ю-р. художников. Одесса. 1915; 10. XXVI виставка картин Т-ва ю-р. художников. Одесса. 1916; 11. XXVIII виставка картин Т-ва ю-р. художников. Одесса. 1918; 12. Осенняя виставка картин. Одесса. 1925; 13. Вторая осенняя

⁷ Назва словника змінювалася у процесі роботи над ним, тому ми запропонували у вступній статті назву із підготованого до друку першого тому.

Записка Ю. Бершадського
до О. Стіліануді від 3 лютого 1913 року
на поштової картці

виставка картин. Одеса. 1926. 14. Третья осенняя выставка картин. Одесса 1927; 15. Четвертая осенняя выставка картин. Одесса. 1928; 16. Пята осіння виставка картин. Одеса. 1929; 17. Перша виставка картин, графіки, скульптури художників м. Одеси. 1934; 18. Шоста українська художня виставка. К.-Х. 1935; 19. Виставка етюдів України та Молдавії. К. 1937; 20. Виставка «Мистецтво Радянської України». Х. 1936; 21. Вторая отчетная выставка художников г. Одессы. 1940; — отже давати відомості по цих виставках немає потреби. Інститут просить дати повні відомості по всіх останніх виставках, які не ввійшли у цей список. Було б дуже бажано, коли б Ви надіслали на тимчасове використання каталоги всіх тих виставок, які тут не позначені та на яких Ви брали участь. Інститут гарантує абсолютну збереженість та терміновий поворот всіх надісланих Вами каталогів.

9. В яких музеях зберігаються Ваші роботи (місто, назва музею, перелік творів).

10. В яких виданнях вміщено відзиви про Вашу роботу (назва журналу чи газети, або монографії, місто видання, рік, номер, сторінки).

11. В яких виданнях вміщено репродукції з Ваших робіт (такі ж відомості).

Разом з тим Інститут просить Вас у той же термін надіслати:

1. Ваш фотопортрет кабінетного розміру.

2. Ваш автограф.

3. П'ять-шість фотографій з Ваших кращих робіт, які б характеризували основні етапи Вашого творчого шляху.

Інститут сподівається, до Ви підтвердите одержання цього листа і повідомите про час на коли від Вас можна чекати всі матеріали.

Директор Інституту

Дійсний член АН УРСР / М. Т. Рильський /

Зав. відділом образотворчого

мистецтва / Б. С. Бутник-Сіверський /

№ 3 Телеграма [10 грудня 1948 р. Дата встановлена за поштовою печаткою. —
О. С.; друк]

10 30

Киев Институт искусствоведения

1124 Одессы 801 18 10 1401 —

Художник Стилиануди умер завещал передать архив Ворошиловский райсовет
вселяет жильцов прошу вашей помощи — вдова Стилиануди;
1511 — художник Стилиануди ТК

Лист № 4 [16 грудня 1948 р. на бланку, друкарська машинка]

[Штамп Спілки радянських художників України]

Обласне управління

16 грудня 1948 р. № 207 м. Одеса

Резолюція: «Тов. Бутник-Сіверському М. Рильський 22/ХІІ 48» [сині чорнила. — О. С.]

Директору інститута Искусствоведения фольклора и этнографии
при Академии Наук УССР

Депутату Верховного Совета СССР

М. Ф. Рильському.

Вх. № 613

22/ХІІ 1948 р.

На Вашу телеграмму от 15-го декабря с. г. сообщаем следующее:

3-го декабря с. г. на 81 году жизни умер старейший художник г. Одессы Александр Николаевич СТИЛИАНУДИ.

После смерти художника Стилиануди А. Н. осталась вдова Анна Кирьяковна Костанди — дочь известного художника — академика живописи К. К. Костанди, старейшая учительница, проработавшая около 40 лет.

Квартира, которую занимал А. Н. Стилиануди с женой — А. К. Костанди, состоит из 2-х смежных комнат: одна 18 кв. м., вторая 27 кв. м.

А. К. Костанди обратилась к нам с просьбой о защите ее прав на одну комнату и отсрочке заселения другой комнаты на срок до 1-го марта 1949 года, необходимый для упорядочения ценного архива, оставшегося после смерти А. Н. Стилиануди талантливого художника, участника многих художественных выставок, являвшегося одним из организаторов и ответственным секретарем Общества Южно-Русских художников.

Мы обратились с ходатайством по этому вопросу к председателю Ворошиловского Райсовета г. Одессы тов. Тищенко С. С.

Не взирая на наше ходатайство и неоднократные просьбы об отсрочке заселения, Ворошиловский Райсовет принял меры к немедленному заселению одной комнаты.

В данный момент мы обращаемся за содействием в Одесский Горсовет.

Председатель Одесского Областного Правления

Союза Советских Художников Украины / П. П. Пархет /

Секретарь / Мягкова /

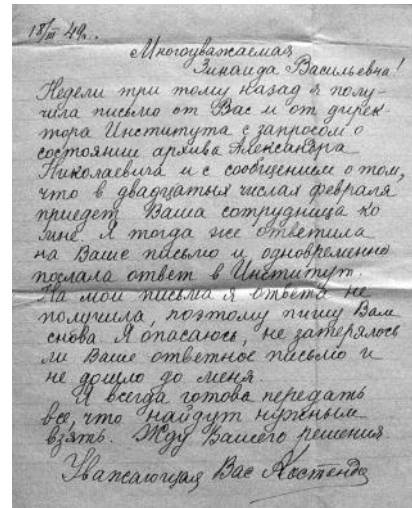
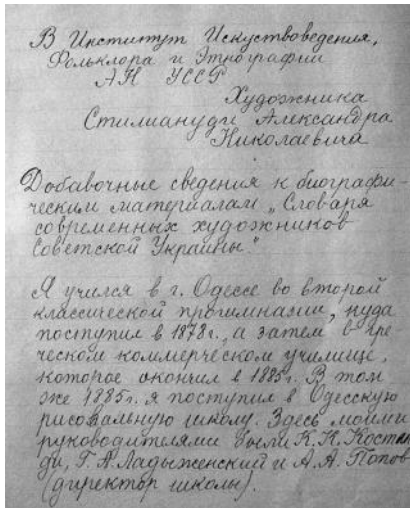
Лист № 5 [17 грудня 1948 року; рукопис]

г. Одесса 17-ХІІ-48 г.

Уважаемая Зинаида Васильевна!

Настоящим письмом с прискорбием должен сообщить Вам о том, что 4-ХІІ-48 г. после произведенной операции рака желудка скончался на 83 году жизни Всеми уважаемый и любимый художник Александр Николаевич Стилиануди. О чем своим долгом считаю поставить Вас в известность. Для меня его ближайшего ученика и последователя эта утрата является особенно тяжелой и непоправимой.

Не задолго перед операцией, с моей помощью Александр Николаевич начал приводить в порядок и систематизировать все свои произведения и многочисленные этюды т. к. собирался устроить свою выставку. К сожалению благодаря его кончине не удалось окончить совместную систематизацию и очевидно сейчас это предстоит сделать мне т. к. будучи в течении 18 лет его учеником, я в неоднократных с ним беседах и воспоминаниях его довольно близко ознакомился с его творческими этапами.

Сторінка рукопису О. Стіліануді «Добавочные сведения к биографическим материалам «Словаря современных художников Советской Украины»»;
Сторінка листа А. Костанді до З. Лашкул від 18 березня 1949 року

В настоящий момент Одесское обл. Пр. ССХ думает организовать его посмертную выставку в г. Одессе. Я же со своей стороны обращаюсь к Вам с убедительной просьбой Зинаида Васильевна с тем, что бы Вы со своей стороны посодействовали организации этой же посмертной выставки в г. Киеве что бы общественность республиканского центра так же смогла ознакомиться с произведениями художника отдавшего более 60 лет своей жизни служению и распространению реалистического искусства в широкие массы народа. А так же имевшего много заслуг перед нашим обществом как педагог и общественно-организационной деятельности, которую он совмещал будучи более 25 лет бессменным секретарем «Общества Южно-Русских Художников», со своей непосредственной творческой работой. К большому сожалению, при жизни его все вышеизложенное не было должным образом оценено и отмечено по его заслугам и вкладу его в дело распространения реалистического искусства Украины, что очевидно в большей мере объяснялось его природной скромностью и благородством душевным. По этому я считаю своим долгом хотя бы теперь исправить отчасти эту несправедливость, утратив его посмертную выставку, о чем было изъявлено его желание мне незадолго перед его кончиной.

Уважаемая Зинаида Васильевна! Если Вам понадобятся какие-либо дополнительные сведения разъяснения или фото-снимки его произведений то немедленно таковые мною будут представлены Вам.

С почитанием В. Генари

P. S. По всем интересующим Вас вопросам, если таковые будут у Вас можете обращаться по Адресу: г. Одесса, Кузнечная ул. Д. № 25, Генари Владимиру Георгиевичу⁸.

Лист № 6 [18 січня 1949 року]

18–I–49 года

Уважаемая Зинаида Васильевна!

На днях получил Ваше письмо и очень прошу извинить меня, что сразу же не ответил Вам. Дело в том, что я неожиданно получил большой заказ. Очень много работал и к вечеру от переутомления глаза так уставали, что не в состоянии был ничего писать.

⁸ Про Генарі Володимира Георгійовича (1.05.1918– ?) див.: Художники народов СССР [Текст] : Биобиблиографический словарь. — М., 1972. — Т. 2. — С. 437.

Прежде всего разрешите выразить Вам мою глубокую благодарность за то теплое и душевное участие, какое Вы проявили к моему покойному учителю и другу — дорогому Александру Николаевичу. Все достоинства его благороднейшей и возвышенной души я имел возможность вполне оценить за те 18 лет когда я был его учеником. В наше время редко встречаешь в людях сочетание тех душевных качеств какими обладал покойный Александр Николаевич, ту жизненную мудрость в сочетании со скромностью и личной и обаятельной простотой и отзывчивостью по отношению ко всем окружающим. Для меня его утрата является огромным горем, всю глубину и значение которого я еще не в состоянии сейчас постигнуть.

Зинаида Васильевна! У меня есть к Вам большая просьба в которой я надеюсь мне не откажете. Если у Вас будет какая-либо возможность, то по напечатании прошу Вас вырезать и прислать мне некролог Александру Николаевичу, или в крайнем случае укажите в каком номере и за какое число он помещен. Я попытаюсь его достать здесь. Я-бы конечно Вас не утруждал своей просьбой если-бы у нас в Одессе (где вообще газеты не всем доступны) «Радянське мистецтво» не являлось особо дефицитной газетой. Посмертная выставка Александра Николаевича будет организована Одесским Обл. Правлением ССХ но когда, еще точно не установлено.

В настоящий момент у нас происходит ряд творческих отчетов, в том числе на будущей неделе должен быть и мой.

Еще раз благодарю Вас за внимание. Крепко жму Вашу руку. В. Генари
Р. S. Если Вы утериали напоминаю мой Адрес: г. Одесса Кузнечная 25/3
Генари Владимиру Георгиевичу.

Лист № 7⁹ [8 лютого 1949р; на бланку «Товарищества южно-русских художников в г. Одессе Каретный пер. 15, кв. 7»; рукопис]

Резолюція на листі: «Бутник-Сіверському / МРильський / 11/II 49»

Многоуважаемый М. Т. Рыльский!

Получила текст биографии дорогого мужа моего А. Н. Стилиануди и о получении известила Вас в тот же день открыткой (28 января 1949 г.). Вы просите дать мои соображения. По-моему, биография составлена хорошо, т. к. она близка к тому, что писал сам о себе Александр Николаевич, и дает вполне точную характеристику его художественного творчества, характеристику его как педагога и общественного деятеля. Что же касается Вашей просьбы дать даты и указать место написания всех картин, то я очень затрудняюсь дать точные сведения по названиям их в каталогах. Могу только твердо сказать, что на выставках «Т-ва Южно-русских художников», как правило, нельзя было выставлять свои картины повторно. Если и выставлял художник повторно, то только на иногородних выставках или же не на выставках Т-ва. У Александра Николаевича есть несколько разных картин под одинаковым, к сожалению, названием.

«Лунный свет» — разные картины.

«Пейзаж» — разные вещи. «Вечер», «Сумерки» и др.

Большинство его работ писаны в Одессе и ее окрестностях (Большой Фонтан, Малый Фонтан, Аркадия, лиманы). Пейзажи, писанные под Николаевом, так и называются «На Буге».

По черновикам, оставшимся у Александра Николаевича, видно, что он посылал Вам дополнительные сведения о своем участии на выставках. Но если они и не вошли в Ваш перечень (список), то это, пожалуй, не меняет картины его участия на выставках. Как он и писал Вам, он участвовал на всех 29 выставках «Т-ва Южно-Русских Художников» с 1893 г. по 1919 г., кроме одной, какой именно — этого не помнил и сам Александр Николаевич.

Письмо это посылаю заказным. Одновременно с письмом я высылаю Вам ценным пакетом 7 фотографий с картин Ал. Ник., которые он считал лучшими и которые есть у меня в данную минуту. Снимал их фотограф Орест Константино-

⁹ Заказное № 873 / Киев Владимирская 55 / Институт Искусствоведения / Фольклора и Этнографии / Директору Института / Депутату Верховного Совета СССР / М. Т. Рыльскому / Одесса. Каретный пер. д. № 15 кв. 7 / Костанди Анна Кириаковна.

вич Малаховский, который работает в музее, и я надеюсь, что они будут годны к репродукции.

Список фотографий.

№ 1 «Лунный свет», находится в Одессе в Народном Художественном Музее (Короленко 5а).

Одесса. Большой Фонтан 1916 г. (масло)

№ 2 «Виноградный Совхоз на Буге» 1926 г. (масло)

№ 3 «Пейзаж с террасой» 1911 г. (масло). Одесса.

№ 4 «Парк» Одесса 1911 г. (масло)

№ 5 «В парке» Одесса. Малый Фонтан 1910 г.

№ 6 «Пейзаж» (в саду, летний день) 1828 г. Б. Фонтан Одесса (масло)

№ 7 «Портрет (Plein air) жены художника» Одесса 1902 г.

Еще раз выражаю свою сердечную благодарность за заботу обо мне лично (жилплощадь).

Искренне благодарная и глубоко Вас уважающая

А. Костанди

Одесса Каретный пер. 15 кв. 7

Лист № 8¹⁰ [8 лютого 1949 року; рукопис]

8-ое февраля 1949 г.

Многоуважаемая Зинаида Васильевна!

Сегодня я отправила в Институт Искусствоведения ценный пакет с фотографиями (7 шт.) с картин дорогого Александра Николаевича Стіліануді, моего покойного мужа. Те снимки, которые послал Вам Генари были неудовлетворительны. Сейчас снимал тот фотограф, что работает для музея на Короленко 5а. Я думаю, что они будут хороши. Биография Ал. Ник. очень хорошо составлена: она близка к тому тексту, что послал Вам сам Ал. Ник. Его нет. Не у кого спросить совета; это так тяжело! Уходя, он сказал мне, чтобы я держала с Вами (Институтом) связь и сообщала обо всем, что Вас интересует, чтобы и архив его мог попасть в хорошие руки. Он хотел прожить еще хоть года два, чтобы все привести в порядок. В Одессу приезжал сотрудник Института (к сожалению, я не узнала его фамилии) и сказал, что по поводу архива приедут из Киева, но никого нет и нет никаких разговоров по этому поводу. Я в свободное от уроков время пересматриваю его. Мне кажется, что Ал. Ник. знакомил Вас с тем, что у него есть. Однако отыскать, о чем просит меня Институт, даты и место написания его картин, я не могла по тому списку, что был прислан: это невозможно было бы сделать по названиям только каталога и не видя самих картин.

Я сегодня же послал[а] свои соображения (вместе с ценным пакетом) в заказном письме на имя директора Института М. Т. Рьльского и на его же имя фотографии в ценном пакете.

Дорогая Зинаида Васильевна, будьте так добры, не откажите написать мне, получено ли все то, что я высылаю; во-время ли все дошло? А если от меня еще что-либо нужно, я с радостью сообщу.

Меня оставили пока в покое с квартирным вопросом, благодаря ходатайству директора Института М. Т. Рьльского. Однако официальной бумаги о закреплении жилплощади за мной (ордера) я еще пока не получила.

Дорогая Зинаида Васильевна, извините за беспокойство, которое я Вам причиняю.

Еще раз благодарю Вас за внимание к дорогому Александру Николаевичу, такому скромному и заслуживавшему большего при жизни. Жду весточки от Вас.

Уважающая Вас А. Костанди

¹⁰ Заказное № 874 / Киев / Академия Наук. Институт Искусствоведения, / Фольклора и Этнографии / Владимирская 55 / Старшему / Научному сотруднику Института / Зинаиде Васильевне Лашкул / Одесса. Каретный пер. д. № 15 кв. 7 / А. К. Костанди.

Лист № 9¹¹ [22 лютого 1949 року; на бланку «Товарищества южно-русских художников в г. Одессе / Каретный пер. 15, кв. 7»; рукопис]

22/II 1949

Многоуважаемая Зинаида Васильевна!

Получила Ваше милое письмо, а также и официальное извещение о том, что Ваш сотрудник приедет принять архив Александра Николаевича. Я написала все то, о чем меня спрашивали. Все мое свободное от уроков время предоставляю в Ваше распоряжение (воскресенье и среду — целый день, вторник и пятницу с 2 часов дня, а если это нужно будет, то по вечерам в другие дни).

Объем архива и его содержание, мне кажется, Вам известно: Александр Николаевич его Вам показывал и писал о нем. В свободные дни я сама его просматривала, прочитывала и еще не все просмотрела. Но это не помешает нисколько: посмотрим остальное вместе. Буду ждать Александру Георгиевну.

Выражаю Вам, дорогая Зинаида Васильевна, мою сердечную благодарность за Ваше чуткое отношение ко мне. Всегда буду рада услужить Вам, чем смогу.

Уважающая Вас А. Костанди

Лист № 10 [18 березня 1949 року; рукопис]

18/III 49 г.

Многоуважаемая Зинаида Васильевна!

Недели три тому назад я получила письмо от Вас и от директора Института с запросом о состоянии архива Александра Николаевича и с сообщением о том, что в двадцатых числах февраля приедет Ваша сотрудница ко мне. Я тогда же ответила на Ваше письмо и одновременно послала ответ в Институт. На мои письма я ответа не получила, поэтому пишу Вам снова. Я опасаясь, не затерялось ли Ваше ответное письмо и не дошло до меня.

Я всегда готова передать все, что найдут нужным взять. Жду Вашего решения.

Уважающая Вас А. Костанди

Одесса

СТИЛИАНУДИ Александр Николаевич АВТОБИОГРАФИЯ

Родился я в гор. Одессе в семье бухгалтера в 1868 г. 15 января. Среднее общее и художественное образование получил в Одесском Художественном училище О-ва изящных искусств, в которое вступил в 1885 г., а окончил в 1890 г. с 4-мя медалями по рисунку, акварели и живописи с натуры. Там я слушал указания прекрасных руководителей, какими были Г. А. Ладыженский¹², Л. Иорини¹³, известный акварелист Э. С. Вилье де Лиль Адан¹⁴, А. А. Попов¹⁵, а в особенности я счастлив был работать под руководством незабвенного Кириака Константиновича Костанди который умел внушать своим ученикам правильное понимание задач формы и колорита и открывал нам таинственный мир настоящего искусства.

Высшее художественное образование получил я в Академии художеств, курс которой окончил по живописному отделению в 1895 году со званием классного художника и был награжден малой и большой серебряными медалями.

В 1900 г. отправился на всемирную выставку в Париж, посетив по пути Вену, Мюнхен, Берлин и Базель, где изучал произведения старых мастеров и современное искусство.

¹¹ Конверт з логотипом «Товарищества южно-русских художников в г. Одессе Каретный пер. 15, кв. 7». Киев / Владимирская 55 / Институт Искусствоведения / Фольклора и Этнографии / Зинаиде Васильевне / Лашкул / Одесса. Каретный / пер. 15 кв. 7. А. К. Костанди.

¹² Ладыженський Геннадій Олександрович (1852–1916) — живописець, майстер пейзажу, викладач.

¹³ Іоріні Луїджі Домінікович (1817–1911) — скульптор, педагог.

¹⁴ Вільє де Ліль Адан (Еміль Самойлович) (1843–1889) — живописець, графік, викладач.

¹⁵ Попов Олександр Андрійович (1852–1919) — живописець, директор Художнього училища Одеського товариства красних мистецтв у 1886–1917 роках.

Еще с академической скамьи я принимал участие на выставках — академической в Ленинграде, а затем в других городах. Обосновавшись в Одессе принял участие в организации Т-ва южно-русских художников, в котором проработал до его ликвидации в 1919 г., где принимал непрерывное участие на выставках его в течение 26 лет, был многократно избираем в Правление Т-ва и устраивал его выставки в Одессе и в провинции.

При советской власти принимал участие на всеукраинских выставках и был законтрактрован Правительством для писания картин.

В 1922 г. был учредителем и членом Правления Художественного общества имени К. К. Костанди и, участвуя на его выставках, устраивал таковые в гор. Одессе и на селе.

Мои произведения находятся в Музеях г. Одессы — «Лунный свет» и «Подруги», в Государственном Музее г. Киева — «Черешни цветут», «Зимняя ночь» (пастель), «Весеннее утро в степи» (пастель) и «Поклонная гора» под Ленинградом, у частных владельцев г. Одессы — Э. Андриевского «Над водой», А. Руссова «Летняя ночь», Цвилинга — «Окрестности Петербурга» (акварели), Д. Хмырева «У реки», Розенבלата «Пейзаж», Е. Антоновской — «К сумеркам», в Москве у М. Вахта «Апрель», у Гольденберга «Парк», «Лужайка», в Париже у Зака «Под старыми орешниками» и у других.

Художественно-педагогической деятельностью занимаюсь с 1895 г., состоя преподавателем живописи и рисования в средних и высших школах различного типа. Был заведующим пролетарской Худ. студией при ИЗО Губполитпросвете, заведывал частной рисовальной школой А. Остроменского. Преподавал в институте инженеров водного транспорта и в Одесском Худож. училище. В этом же училище преподавал и во время оккупантов, которое при них носило громкое название Академии, где обучал советскую молодежь живописи и рисованию.

В 1920 г. по назначению Губнарообраза был председателем комиссии по составлению программы по изобразительным искусствам и истории искусств, какие были тогда приняты для школ.

В 1921 г. Межведомственной Комиссией по улучшению материального положения ученых и заслуженных работников искусств был удостоен академического пайка и наделен другими бытовыми привилегиями. Со дня учреждения секции научных работников был причислен как художник по персональному списку к этой секции и пользовался теми же привилегиями.

А. Стіліануді

9 июня 1944 г.

До «Словника Українських Художників»

КАРТКА № 146

1. Прізвище, ім'я та по батькові. *Стіліануді Олександр Николаевич*

2. Місце і рік народження. *15 янв. 1868 Одесса*

3. Де вчився та вдосконалювався (відомості про загальну та фахову освіту).

Реал. Учил.

Одесск. худ. учил. 1885–1890 (кончил с 4-мя медалями). (руководство Г. А. Лад-жинского, Луиджи Иорини, Э. С. Вилье де Лиль Адан, А. А. Попов, Костанди).

Ленингр. акад. худож. — 1895.

4. Коли, на яких виставках та які твори виставляв.

С 1895 г. на выст. Южно-русс. худ. Тогда же на академ. выст. в Ленингр.

На Всеукр. Выст. в Киеве и Одессе.

В Москве

5. Час публікації або випуску художньо-виробничої продукції (графіка, скульптура тощо).

пейзаж

1893. К сумеркам (скрипач) (за кот. получ. звание классн. художн. собственность Е. Антоновской в Кишиневе).

1903. Над водой (собств. Андриевского в Одессе).

1938. Черешни цветут (в Киев. Гос. фонде Музея).

1937. *Зимняя ночь (пастель)* (в Киев. Гос. фонде Музея).
1935. *Весна в степи (пастель)* (в Киев. Гос. фонде Музея).
1895. *Поклонная гора под Ленинградом* (в Киев. Гос. фонде Музея).
6. Педагогічна, громадська, наукова та публіцистична діяльність.
Педагог. — *Зав. Худ. студией губ. полит. просв. с 1921–22.*
Препоп. в стр. техн. и Ин-те Водного Транспорта.
Сейчас в худож. учил.
Член правл. Южно-русс. худож. с 1897 г.
Член прав. О-ва им. К. Костанди с 1922 г.
7. У яких мистецьких об'єднаннях брав участь.
С 1895 г. член Т-ва южно-рус. худож. до 1919.
С 1922 учредит. Худ. Об-ва им. К. К. Костанди до 1927 г. при учрежд. Союза Сов.
Худ. *был его членом и принимал участие в его выст.*
8. Де зберігаються праці (музей, збірки тощо).
В Одесск. Народ. муз. — 2 работы
В Киев. Гос. Муз. — 4
В галлерее Русова, гал. Андриевского, частные коллекции Вахта в Москве, Зака в Париже.
9. Які має нагороди, степені, звання, час присудження таких.
Малая и большая серебрян. медали от Акад. Худ.
10. Бібліографічні відомості (статті в журналах, газетах, монографії тощо).
11. Додаткові відомості (творча діяльність в період Вітчизняної війни).
12. Адреса.
ПРИМІТКА — коли є можливість додати фотознімки (вартість буде негайно повернута) або послатись на публіковані репродукції. Бажано також одержати і особисту фотокартку.
В 1900 г. был на Всемирн. выст. в Париже и по пути посетил Вену, Мюнхен, Берлин, Базель, где изучал старых мастеров.
Доповнення до графи «5»:
1907. Лунный свет (Одесск. народ. муз.)
1927. Апрель (Коллекц. М. Вахта в Москве)
1910. Старый дом (ротонда — пастель) (у автора)
1904. Осенняя элегия (пастель) (у автора)
1907. Старый орешник (коллекция Зака в Париже)
1909. Парк — сумерки (коллекция Гольдберга в Москве)

Добавочные сведения к биографическим материалам «Словаря современных художников Советской Украины» [учнівський зошит]

- В Институт Искусствоведения, Фольклора и Этнографии АН УССР
Художника Стилиануди Александра Николаевича Добавочные сведения к биографическим материалам «Словаря современных художников Советской Украины».
1. Я учился в г. Одессе во второй классической прогимназии, куда поступил в 1878 г., а затем в греческом коммерческом училище, которое окончил в 1885 г. В том же 1885 г. я поступил в Одесскую рисовальную школу. Здесь моими руководителями были К. К. Костанди, Г. А. Ладьженский и А. А. Попов (директор школы). В Одесской рисовальной школе я был награжден за живопись, рисунок и акварель четырьмя медалями. В 1890 г. я окончил эту школу и в том же 1890 г. поступил без экзамена в Академию Художеств, которая во время моего пребывания в ней была реформирована.
  2. В Академии Художеств я учился под руководством Чистякова, Куинджи, Репина и других. Поступив в Академию в 1890 г., я окончил ее в 1895 г. с малой и большой серебряными медалями, а за картину «К сумеркам» (Скрипач) я получил звание классного художника.
  3. В 1895–1900 годах я жил и работал в г. Одессе. Здесь я преподавал рисование в средних учебных заведениях, занимался живописью и выставлял свои картины на выставках «Товарищества южно-русских художников».
  4. В 1900 г. я посетил «Всемирную выставку» в Париже, а по пути домой я по-

бывал в музеях Вены, Базеля, Берлина и Мюнхена, где изучал живопись старых мастеров и современное искусство.

5. С 1895 г. я окончательно поселился в Одессе и начал свою художественную и педагогическую деятельность.

6. 11-го марта 1890 г. художники К. К. Костанди, А. А. Попов, Н. Д. Кузнецов¹⁶, Н. Л. Скадовский¹⁷, Г. А. Ладыженский, А. П. Размарицын¹⁸ и скульптор Б. В. Эдвардс¹⁹ организовали «Общество периодических выставок южно-русских художников» и устроили первую выставку (25/III). С 1893 г. к этой группе старших товарищей пришло 18 молодых художников, в числе которых был и я. Это были преимущественно воспитанники Одесского Художественного Училища.

В 1893 же году был выработан новый устав и организация эта уже стала называться «Товариществом южно-русских художников». У меня хранятся все дела и протоколы всех годов этого товарищества, начиная с 1891 г. по 1919 г., т. е. за все 29 лет его существования.

7. С момента возвращения в Одессу по окончании Академии Художеств я жил и работал в Одессе и ее окрестностях. Летом я обычно предпринимал путешествия по живописным местностям нашей великой Родины. Я побывал на Буге, Днестре, Дунае и его озерах (Болград), где я писал этюды к своим картинам.

С 1895 г. по 1936 г. я преподавал рисование и живопись в гимназиях, реальном училище, трудовых школах и техникумах г. Одессы.

С 1936 г. по 1948 г. преподавал рисование в Институте Морского Флота, в Высшем Мореходном Училище и в Строительном Институте.

В 1921–1922 г. был заведующим и преподавателем рисования и живописи в Художественной студии Губполитпросвета.

С 1920 г. был председателем предметной комиссии по изобразительным искусствам для составления программ по рисованию, черчению, лепке и истории искусств.

В 1920 г. причислен к заслуженным работникам искусства и удостоен академического пайка.

С 1893 г. был учредителем «Т-ва южно-русских художников», а с 1910 г. секретарем этого Т-ва и был им все остальное время его существования, т. е. до 1919 г.

С 1922 г. был учредителем и членом правления Общества художников имени К. К. Костанди.

В течение этих лет я устраивал выставки картин на селе.

Мои научные работы:

1) «Материалы к истории методики преподавания с древнейших времен» (доведена мною в настоящее время до эпохи «Древняя Греция»).

2) Перевод монографии искусствоведа Бэллэ «Об Аппелесе».

3) Программы по рисованию, черчению, лепке и истории искусств для трудовых школ.

8. К сожалению, у меня не сохранилось первых каталогов выставок Т-ва Южно-русских Художников, на которых я непрерывно участвовал с 1893 г. по 1919 г., в течение 28 лет (кроме одной выставки), а память моя не подсказывает мне названия моих работ за эти годы.

Вот перечень моих картин по каталогам Южно-Р. Х. и другим, что сохранились у меня:

1) На выставке этюдов Одесского Литературно-артистического Общ-ва в Одессе в 1902 г.: 1) Сирень. 2) Куры. 3) Мокрые крыши. 4) Зима. 5) Днестровский лиман. 6) Пастель. 7) На балконе. 8) Цветы. Все масло.

2) XVI выставка Т-ва Ю. Р. Х. в 1905 г.: ст. 12. 171) Лунный свет (масло). 172) Пейзаж (пастель). 173) Пейзаж (паст.). 174. Весною (паст.) 175–76. Этюды.

3) XVIII выставка в 1907 г. №№ 148, 149, 150, 150а, 150б.

¹⁶ Кузнецов Микола Дмитрович (1850–1930) — живописец, працював у портретному і побутовому жанрах.

¹⁷ Скадовський Микола Львович (1845–1892) — жанровий живописець.

¹⁸ Размарицин Афанасій Прокопович (1844–1917) — жанровий живописець.

¹⁹ Едуардс (Едвардс) Борис Васильович (1860–1924) — скульптор.

4) XX выставка в 1909 г. №№ 142 — Над водой, 143 — Сумерки, 144 — Сирень. 8 этюдов. 153 — Пастель.

5) XX выставка Т-ва в передвижении в Кишинев и Елисаветград (Кировоград). Ст. 25. №№ 138 — Над водой, 139 — Лунный свет, 140 — Осень (пастель), 141 — Осенняя элегия (пастель), 142 — Облака, 143 — Лунная ночь, 144 — Ночь (старый дом), 145 — Парк (сумерки), 146 — Сирень, 147 — Ночь (пастель), 148 — У воды, 149 — Рассвет (пастель), 150 — Залив (пастель), 151 — Этюды, 152 — Весна (пастель), 153 — Сумерки (пастель), 153а — Весеннее утро.

6) XXI выставка 1910 г. ст. 34. 219 — Пастель, 220 — Пейзаж, 221 до 228 — Весенние этюды.

7) XXII выставка 1911 г. ст. 35. №№ 241 — Весенний пейзаж, 242 — Черешни в цвету, 243 — Пейзаж с террасой, 244 — Вечер, 245—248 — Этюды.

XXII. — ст. 8. Буковецкий 46. Портр. Б. В. Заузе. 47. Этюд девушки. 48. Этюд ст. 21. Кобцев 132. Портрет. 133. Зов моря (рис. пером).

8) XXIV выст. — 1913. ст. 14. Два пейзажа. мас. Ib ст. 6. Буковецкий — 68. портр. М-ше А. И. ; 69–71 Этюды.

9) Т-во ЮРХ — 1914. Кат. произв., принес. в дар худ-ми для лотереи в пользу раненых и больных воинов. Пейзаж [Хаты на Бол. Фонтане] ст. [4] складки ст. [2] вкладки. Кобцев. 17 — Три царевны, 18 — На прогулке. Рис. пером.

10) XXVII выст. Т. Ю. Р. Х — 1917 [каталога нет]

11) Ювил. вист. 10 рок. Жов. 1927

Осінь — паст. Парк — ол. Елегія — паст. Вечір. Паст.

12) XXIX Выст. Т. Ю. Р. Х. 269. Парк. 270. Апрель (улица). 271. Астры. 272. Ночь. 273. Лунный свет. 274. Пейзаж. 275. Пруд. 276. Ночь (балкон).

Музеи:

Одес. карт. гал. — Лунная ночь (сейчас);

Одесса. Западн. музей: «Подруги»

1938 — закупл. Киев. фондом:

Цветущий сад

Зимняя ночь паст.

Весен. день паст.

У окрестн. Ленинграда — у Поклонной горы.

У частных коллекционеров:

В Москве — в коллекции Вахта — «Ночь», «Весна».

В Париже, в колл. Зака: «Под старыми орешниками».

В Одессе до револ. в колл. Андриевского «Над водой».

В Одессе до револ. в галл. Русова — «Ночь».

В Кишиневе — у Антоновского (до револ.)

«К сумеркам» («Скрипач») — академ. программа, за кот. получ. звание классн. худож.

Кат. XVIII выст. Карт. Т-ва «Ю. -р. худ.» в Одессе: Од. 1907

ст. 10 — Стилиан. ст. 3 — Буковецкий 16–17. Портреты. 18. Этюд.

Кат. XX выст. карт. Т-ва «Юж. р.» в Од. Од. 1909.

ст. 5 Буковецкий 42–44. Портреты. 45–46. Этюды.

ст. 8 Кобцев 102. Мелодия линий

ст. 10–11 — Стилиануди.

Кат. XXI выст. карт и скульп. Т-ва юж.-рус. худ.

ст. 24 Кобцев 148. Три царевны. 149. Горный рожок. 150. Дама в мехах.

ст. 11. Буковецкий. 41–44. Портреты. 45–47. Этюды.

Кат. осен. выст. карт [первая]. Од. 1925 (Худ. об-во им. Костанди)

ст. 7–8 Кобцев ст. 7 192. У озера. 193. —«-. 194. Укр. пейзаж.

ст. 8. 195. Так было — так будет. 196. Весна. 197. Пейзаж. 198. Сумерки. 199. Панно.

200. Солнечн. пятна.

Рецензии:

Од. листок. 1907. 3. IX.

«Од. листок». 1907. № 224.

«Нов. обозр.» 1906. № 61

«Нов. обозр.» 1907. № 341
«Од. нов.» 1907. Окт. № 7 (20)
«Од. листок» 1908. 5 окт.
«Од. нов.» 1910. 24 окт. № 8248
«Од. обозр.» 1908. № 237
«Од. лист.» 23 дек. 1911. № 296.
«Од. лист.» 1893 — 9 окт.
«Од. лист.» 1893. № 253
«Русская речь» 1911 [октябрь]
Вопрос — о материалах Т-ва юж. рус. худ. Костанди.

Стаття до словника З. Лашкул [На резолюції Б. Бутник-Сіверського є дата «18.III.49»]

СТІЛІАНУДІ Олександр Миколайович (живописець), народився 15 січня 1868 р. в Одесі в родині бухгалтера.

З закінченням класичної прогімназії та грецької комерційної школи, 1885 р. розпочинає художню освіту в рисувальній школі Одеського «Общества изящных искусств» під керівництвом К. К. Костанді, Г. О. Ладиженського та О. О. Попова. 1890 р. закінчує школу з чотирма медалями за живопис, рисунок та акварель і без іспиту вступає до Академії Мистецтв, де його вчителями були Чистяков, Куїнджі та Рєпін.

Ще в студентські роки О. С. вперше починає експонувати свої роботи на академічній виставці 1893 р. і одночасно на виставці «Товариства періодичних виставок південно-російських художників», заснованого в Одесі. 1890 р. художниками К. К. Костанді, О. О. Поповим, М. Д. Кузнецовим, Г. О. Ладиженським і ін. Перебуваючи в Петербурзі і уважно слідкуючи за художнім життям Одеси, О. С. 1893 р. разом з 18-тма молодими художниками, переважно вихованцями одеської рисувальної школи, приєднується до новоутвореного об'єднання, яке з цього року починає існувати вже як «Товариство південно-російських художників», і стає одним з його активних членів.

Закінчивши Академію 1895 р. з великою й малою срібними медалями та з званням класного художника, присудженого за картину «Присмерки (Скрипаль)», О. С. повертається до Одеси і оселяється тут назавжди. Відтоді життя і діяльність Т-ва стають для нього центром уваги, йому він віддає чимало часу та енергії і в подальші роки як секретар цієї організації (1910–1919). Зацікавленість в мистецькому житті, яку виявляє О. С., приводить його і до здійснення 1900 р. подорожі на всесвітню виставку до Парижу, що дає також змогу відвідати по дорозі музеї Відня, Базеля, Берліна та Мюнхена з метою вивчення живопису старих майстрів та сучасного мистецтва.

З переїздом до Одеси О. С. розгортає і свою творчу діяльність, демонструючи на перших виставках «Т-ва південно-російських художників» роботи, написані або підготовані ще в Петербурзі — «Вулиця в околицях Петербургу», «Біля Поклонної гори (в околицях Петербурга)», «Осінній вечір в Петербурзі». Свої перші твори експонує і на виставках Одеського Літературно-артистичного Товариства та на виставці художників — бувших учнів одеської рисувальної школи з нагоди XXXV-річчя її існування.

Основний жанр, в якому працює О. С. — це інтимно-ліричний пейзаж, переважно Одеси та її околиць. Свої спостереження художника-пейзажиста він збагачує також подорожами в літні місяці по живописних місцевостях Росії (Дністру, Дунаю тощо). Нічні та присмеркові години, осінні вечори та весняне пробудження природи відображені ним у великій кількості етюдів та картин, писаних олією, пастеллю та аквареллю і показаних на всіх щорічних виставках «Т-ва південно-російських художників». Основними роботами цього періоду є: «Парк, присмерки», «Місячне сяйво», «Осіння елегія», «Ніч», «Листопад», «Під старими горіхами», «Над водою», «Квітучий сад», «Рання весна», «Квітець», «Весняний день», «На озерах Дунаю» і ін. Багато його пейзажів було придбано приватними колекціонерами Москви, Петербургу, Одеси, Кишиньова та Парижа (галерея Зака).

Поряд з творчою роботою значну увагу О. С. забирає і педагогічна — з часу пе-

реїзду до Одеси він починає викладати малювання й живопис в гімназіях та реальних школах.

З перших днів встановлення радянської влади бере активну участь у художньому житті Одеси і стає одним з ініціаторів заснування «Спільки художників пластичних мистецтв в Одесі», як єдиної професійної організації, що мала виникнути внаслідок об'єднання всіх художніх товариств міста. 1919 р. припиняє свою діяльність «Т-во південно-російських художників» і з 1922 р. О. С. засновник і член Правління нового «Художнього Т-ва ім. К. К. Костанді», активним учасником осінніх виставок якого він стає з 1925 по 1929 р., одночасно з'являючись і організатором пересувних художніх виставок по селах.

В роки громадянської війни чималого громадсько-мистецького значення набуває і його педагогічна діяльність — з 1920 р. він голова предметової комісії образотворчого мистецтва по укладанню шкільних програм з малювання, креслення, ліплення та історії мистецтв; роки 1921–1922 — завідувач і викладач малювання й живопису в художній студії при ІЗО Губполітосвіти. В ці матеріально важкі роки О. С. користується підтримкою уряду — його, як активного громадського діяча, було зараховано до заслужених діячів мистецтв і забезпечено академічним постачанням.

В цей новий, післяжовтневий період, О. С. продовжує свій творчий шлях художника-пейзажиста, експонуючи картини як на одеських, так і на республіканських художніх виставках. Подорожі, здійснені ним в ці роки по Бугу, збагачують мотиви його робіт і поряд з одеськими краєвидами, він пише такі пейзажі, як «На Бузі», «Темна хмара на Бузі», «Виноградний Совхоз», «Совхоз на Бузі», «Зимова ніч», «Ранок», «Сніг», «Старий будинок». Твори його, як цього часу, так і ранні, було придбано Одеською картиною галереєю («Місячна ніч») та музеєм західного мистецтва в Одесі («Подруги»), а також закуплено 1938 р. Київським фондом («Квітучий сад», «Зимова ніч», «Весняний день», «Поклонна гора під Петербургом»).

Останнє десятиріччя все більшої уваги починає віддавати О. С. педагогічній діяльності — з 1936 р. він викладає малювання вже в вищих учбових закладах Одеси — в Інституті Морського Флоту, в Будівельному інституті та в Вищій мореходній школі, і не дивлячись на свій похилий вік, цю роботу по вихованню молодих кадрів продовжує і в післявоєнний час (до 1948 р.).

Помер О. С. 4. XII. 1948 р. в Одесі після тривалої недуги.

Учась у виставках: 1893. *Виставка в Императорской Академии Художеств.* С-Петербург: 1. Сумерки; IV *периодическая выставка южно-русских художников в Одессе.* Одесса: 2. К сумеркам. — 1895. *Шестая выставка «Т-ва южно-русских художников» в Одессе.* Одесса: 3. Осенний вечер в Петербурге; 4. Улица в окрестностях Петербурга. Акварель, 5–7. Этюды; 8–9. Этюды акварельные. — 1896. *Вторая выставка этюдов и эскизов «Т-ва южно-русских художников» в Одессе.* Одесса: 10–11. Этюды. — 1900. *Выставка художников бывших учеников рисовальной школы Одесского Общества изящных искусств в ознаменование XXXV лет существования рисовальной школы.* Одесса: 12. В саду; 13. Вечер; 14. Сумерки (собствен. Фишова); 15. Уголок сада; 16. Этюд. — 1902. *Выставка этюдов Одесского Литературно-артистического Общества в Одессе.* Одесса: 17. Сирень. Олія; 18. Куры. Олія; 19. Мокрые крыши. Олія; 20. Зима. Олія; 21. Днестровский лиман. Олія; 22. Пастель; 23. На балконе. Олія; 24. Цветы. Олія. — 1905. *XVI выставка картин «Т-ва южно-русских художников» в Одессе.* Одесса; 25. Лунный свет. Олія; 26. Пейзаж. Пастель; 27. Пейзаж. Пастель; 28. Весною. Пастель; 29–30. Этюды. — 1906. *XVII выставка картин «Т-ва южно-русских художников» в Одессе.* Одесса: 31–34. Пейзажи; 35–37. Этюды. — 1907. *XVIII выставка картин «Т-ва южно-русских художников» в Одессе.* Одесса: 38–42. Пейзажи. — 1909. *XX выставка картин «Т-ва южно-русских художников» в Одессе.* Одесса: 43. Над водой; 44. Сумерки; 45. Сирень; 46. Пастель; 47–54. Этюды; *XX выставка Т-ва в передвиженни в Кишинев и Елисаветград:* 55. Весна. Пастель; 56. Весеннее утро; 57. Залив. Пастель; 58. Лунная ночь; 59. Лунный свет; 60. Над водой; 61. Ночь. Пастель; 62. Ночь. Старый дом; 63. Облака. 64. Осенняя элегия. Пастель; 65. Осень. Пастель; 66. Парк (сумерки); 67. Рассвет. Пастель; 68. Сирень; 69. Сумерки. Пастель; 70. У воды; 71. Этюды. — 1910. *XXI выставка картин «Т-ва южно-русских художников» в Одессе.* Одесса: 72–79. Весенние этюды; 80. Пастель; 81. Пейзаж; *Художественно-промышленная вы-*

тавка 1910 г. в Одессе. Одесса: 82. Осень. Пастель; 83. Парк. Сумерки. — 1911. XXII выставка картин «Т-ва южно-русских художников» в Одессе. Одесса: 84. Весенний пейзаж; 85. Вечер; 86. Пейзаж с террасой; 87. Черешни в цвету; 88–91. Этюды. — 1912. XXIII выставка картин «Т-ва южно-русских художников» в Одессе. Одесса: 92. Весною; 93. Осень; 94. Пейзаж. Темпера; 95. Пейзаж. Темпера. — 1913. XXIV выставка картин «Т-ва южно-русских художников» в Одессе. Одесса: 96–97. Пейзажи. Олія. — 1915. XXV выставка картин «Т-ва южно-русских художников». Одесса: 98. В парке; 99. Лунный свет; 100. Ночь; 101. Снег. — 1916. XXVI выставка картин «Т-ва южно-русских художников». Одесса: 102. Апрель; 103. В парке; 104. Лунный свет; 105. Ночь; 106. Сумерки; 107. Тишина. — 1918. XXVIII выставка картин «Т-ва южно-русских художников». Одесса: 108. Апрель. Темпера; 109. Ночь; 110. Осень; 111. Пейзаж. Пастель; 112. Рассвет. — 1919. XXIX выставка картин «Т-ва южно-русских художников». Одесса: 113. Апрель (улица); 114. Астры; 115. Лунный свет; 116. Ночь; 117. Ночь (балкон); 118. Парк; 119. Пейзаж; 120. Пруд. — 1925. Осенняя выставка картин. Одесса: 121. В парке; 122. Лунный свет; 123. Ночь; 124. Плодовый сад. 125. Старый дом. Осень. Пастель; 126. Сумерки; 127–128. Этюды. — 1926. Вторая осенняя выставка картин. Одесса: 129. Зимняя ночь. Эскиз; 130. Лунный свет; 131. На Буге; 132. Парк; 133. Пастель (осень); 134. Пастель (сумерки); 135. Темная туча; 136. Этюды. — 1927. Третья осенняя выставка картин. Одесса: 137. Пейзаж; 138. Плодовый сад; 139–140. Этюды; Ювелейна выставка «10 років жовтня». Одеса: 141. Вечір. Пастель; 142. Елегія. Пастель; 143. Осінь. Пастель; 144. Парк. Олія. — 1928. IV Осіння виставка картин. Одеса: 145. Краєвид; 146. Літній день; 147. Ранок (етюд); 148. Рівчак (етюд); 149. Хутір на Бугу. — 1929. V осіння виставка картин. Одеса: 150. Вечір; 151–152. Краєвиди; 153. Місячний світ (весна). 154. На Бузі; 155. Сніг (біле з блакитним). — 1934. Перша виставка картин, графіки, скульптури художників м. Одеси. Одеса: 156. Етюд. Олія; 157. Етюди. Олія; 158. Місячне світло. Олія; 159. Ніч влітку. Пастель; 160. Парк ввечері. Олія; 161. Пейзаж. Олія; 162. У фруктовому саду. Олія. — 1936. Виставка етюдів та малюнків одеських художників. Одеса: 163. Вулиця. Олія; 164. Гай. Олія; 165. Гай. Олія; 166. Ліс. Олія; 167. Полянка. Олія; 168–170. У парку. Олія; 171–172. У саду. Олія; Виставка «Мистецтво Радянської України». Харків: 173. Місячне сяйво. Олія; 174. Парк в сутінку. Олія; 175. Пейзаж. Олія; 176–180. Пейзажі. Олія; 181. Фруктовий садок. Олія. — 1937. Виставка етюдів України та Молдавії. Київ: 182–188. Етюди. Олія. — 1940. Вторая отчетная выставка художников г. Одессы: 189. Летняя ночь. Олія (68 x 69); 190. Окраина Одессы (9 этюдов). Олія.

Бібліографія та репродукції: Каталог выставки 1893 года в Имп. Академии Художеств. СПб. 1893; Каталог IV периодической выставки южно-русских художников 1893 г. в Одессе. Одесса. 1893; газ. «Одесский листок». Одесса. 1893, 9. X; № 253; 1907, 30. IX; № 224; 1908, 5. X; 1911, 23. XII, № 296; Список академистов и вольнослушателей Императорской Академии Художеств. СПб. 1894; Каталог шестой выставки «Т-ва южно-русских художников» в Одессе. Одесса. 1895 (з репрод.); Каталог второй выставки этюдов и эскизов «Т-ва южно-русских художников» в Одессе. Одесса. 1896; Каталог выставки художников бывших учеников рисовальной школы Одесского Общества Изыщных искусств в ознаменование XXXV лет существования рисовальной школы. Одесса. 1900; Каталог выставки этюдов Одесского Литературно-артистического Общества. Одесса. 1902; Каталог XVI выставки картин «Т-ва южно-русских художников» в Одессе. Одесса. 1905; Каталог XVII выставки картин «Т-ва южно-русских художников» в Одессе. Одесса. 1906; газ. «Новое обозрение». Одесса. 1906, № 61; 1907, № 341; Каталог XVIII выставки картин «Т-ва южно-русских художников» в Одессе. Одесса. 1907; газ. «Одесские новости». Одесса. 1907, X, № 7, (20); 1910, 24. X, № 8248; газ. «Одесское обозрение». Одесса. 1908, № 237; Каталог XX выставки картин «Т-ва южно-русских художников» в передвижении в Кишинев и Елисаветград. Одесса. 1909; Каталог XXI выставки картин «Т-ва южно-русских художников» в Одессе. Одесса. 1910; Художественно-промышленная выставка 1910 г. в Одессе. Каталог. Одесса. 1910; Каталог XXII выставки картин «Т-ва южно-русских художников». Одесса. 1911; XXIII выставка картин «Т-ва южно-русских художников». Каталог. Одесса. 1912; XXIV выставка картин «Т-ва южно-русских художников». Каталог. Одесса. 1913; Каталог произведений, принесенных в дар художниками для лотереи в пользу раненых и больных воинов. Одесса. «Т-во южно-русских художников». 1914; XXV выставка кар-

тин «Т-ва южно-русских художников». Каталог. Одесса. 1915; XXVI выставка картин «Т-ва южно-русских художников». Каталог. Одесса. 1916; XXVIII выставка картин «Т-ва южно-русских художников». Каталог. Одесса. 1918; XXIX выставка картин «Т-ва южно-русских художников». Каталог. Одесса. 1919; Каталог осенней выставки картин. Одесса. 1925; Каталог второй осенней выставки картин. Одесса. 1926; Каталог третьей осенней выставки картин. Одесса. 1927; Каталог IV осінньої виставки картин. Одеса. 1928; Каталог V осінньої виставки картин. Одеса. 1929; Перша виставка картин, графіки, скульптури художників м. Одеси. Одеса. 1934; Виставка «Мистецтво Радянської України». Х. 1936; Виставка етюдів та малюнків одеських художників. Каталог. Одеса. 1936; Вторая отчетная выставка художников г. Одессы. Одеса. 1940.

З. Л.

О. М. СТИЛІАНУДІ [НЕКРОЛОГ]

4-го грудня 1948 р. радянська громадськість понесла ще одну велику втрату. В цей день, на 81-му році життя помер найстаріший майстер реалістичного пейзажу, громадський діяч і педагог — художник Олександр Миколайович Стіліануді.

Вихованець Одеської рисувальної школи, учень художників-реалістів К. Костанді, Г. Ладженського і О. Попова, О. М. Стіліануді продовжує художню освіту в Петербурзькій Академії художеств під керівництвом славетних митців і педагогів Чистякова, Куїнджі та Рєпіна, а з закінченням Академії 1895 р. повертається до Одеси і все своє життя віддає рідному місту.

Ще під час навчання в Академії, він входить у склад новоутвореного, на чолі з К. К. Костанді, Товариства південно-руських художників, що відіграло таку видатну роль у розвитку реалістичного мистецтва не лише в Одесі, а й для всієї України. З 1910 р. О. М. Стіліануді стає незмінним секретарем цього товариства аж до його ліквідації (1919 р.). На кожній з виставок товариства О. М. Стіліануді постійний і активний учасник.

Жовтневу революцію О. М. Стіліануді зустрічає як радянський громадянин. 1919 р. він виступає як один з ініціаторів утворення єдиної «Спілки робітників пластичних мистецтв», яка мала об'єднати всі сили одеських художників довколо завдань Радянської влади. 1920 р., він, як визнаний педагог-художник очолює розробку шкільних програм з образотворчого мистецтва, а 1921–22 рр., один з перших художників-реалістів у Одесі приймає на себе керівництво художньою студією при Губполітосвіті, де навчалися переважно діти одеського пролетаріату. Там же він і сам викладає малюнок та живопис.

Коли, в роки відбудови нашої країни, перед мистецтвом було поставлено нові завдання, О. М. Стіліануді знову в числі ініціаторів і організаторів нового мистецького об'єднання — «Художнього товариства ім. К. К. Костанді», яке в роки шаленого наступу формалістів з честю пронесло славні традиції реалістичного мистецтва. Тут він і постійний експонент.

В подальші роки О. М. Стіліануді бере участь у багатьох радянських республіканських виставках, завжди виступаючи як майстер реалістичного пейзажу.

Всі роки, від повороту до Одеси, О. М. Стіліануді, невтомно працював як педагог. Особливо активно провадив він педагогічну працю останні роки, як викладач малюнку та живопису у місцевих Вишах.

Саме ця педагогічна робота, що забирала у небіжчика так багато часу, спричинилася до того, що в ньому більше звикли бачити педагога, як митця. А його виключна скромність лише тому сприяла.

Зараз Обласне правління Спілки радянських художників України в Одесі влаштує посмертну виставку робіт О. М. Стіліануді. Ця виставка тільки і дасть змогу зміряти всю вагу втрати.

Ми сподіваємося, що Дирекція художніх виставок познайомить і київську громадськість з мистецькою спадщиною одного з найстаріших наших радянських художників-реалістів і цим віддасть належну йому шану.

М. Т. РИЛЬСЬКИЙ, Б. С. БУТНИК-СІВЕРСЬКИЙ, П. М. ПОПОВ, Я. П. ЗАТЕНАЦЬКИЙ, З. В. ЛАШКУЛІ, В. Я. ШПАК.

1. Асеева Н. Історія побутування поняття «імпресіонізм» на терені вітчизняної художньої культури [Текст] / Н. Асеева // Імпресіонізм і Україна : Каталог виставки [Текст] / Упор. О. Жбанкова. — К. : Галерея, 2011. — С. 9–14.

2. Барковская О. Александр Стилиануди [Текст] / О. Барковская // Кириак Костанди и художники-греки в Одессе, конец XIX — начало XX веков : К. Костанди, А. Стилиануди, Н. Алексомати, Х. Костанди, С. Василюпуло, М. Латри, А. Куинджи / Сост. : О. М. Барковская, Л. А. Еремина, Т. В. Щурова. — Одесса : Друк, 2002. — С. 96–126.

3. Барковская О. «Симфонии зеленых тонов» [Текст] / О. Барковская // Одесса. — 1999. — № 9. — С. 32–33.

4. Голубовский Е. Совесть, благородство и достоинство [Текст] / Е. Голубовский // Гармонии Стилиануди : Каталог выставки / Сост. В. Савченко, С. Парадисопулос / Авторы вступ. ст. Е. М. Голубовский, В. Савченко / Пер. С. Парадисопулос. — Одесса : График Плюс, 2010. — С. 9–12.

5. Денисенко О. Імпресіоністичні тенденції в живописі харківських митців [Текст] / О. Денисенко // Імпресіонізм і Україна : Каталог виставки [Текст] / Упор. О. Жбанкова. — К. : Галерея, 2011. — С. 24–28.

6. Жбанкова О. Українська модель імпресіонізму [Текст] / О. Жбанкова // Імпресіонізм і Україна : Каталог виставки / Упор. О. Жбанкова. — К. : Галерея, 2011. — С. 15–23.

7. Редько К. М. Зрочки солнца. Искусство и красное знамя. Автобіографічна повість [Текст] / К. М. Редько. — Ч. II. Маш. копія з правкою Редько Т. Ф. (дружина), б/д, 312 арк. — Центральный державный архив-музей литературы и искусства Украины (далі ЦДАМЛІМ України), ф. 333 (Редько Климентій Миколайович), оп. 1, спр. 9, арк. 4–5.

8. Савченко В. Гармонии Стилиануди [Текст] / В. Савченко // Гармонии Стилиануди : Каталог выставки / Сост. В. Савченко, С. Парадисопулос / Авторы вступ. ст. Е. М. Голубовский, В. Савченко / Пер. С. Парадисопулос. — Одесса : График Плюс, 2010. — С. 13–21.

9. Савченко В. Олександр Стіліануді (1868–1948), Одеса : claire de lune, місячне сійво, кольорові симфонії [Текст] / В. Савченко // Музейний провулок. — 2010. — № 2. — С. 38–43.

10. Склярєнко Г. Імпресіонізм в українському живописі. Особливості інтерпретації художнього досвіду [Текст] / Г. Склярєнко // Мистецтвознавство України. — К., 2011. — Вип. 11. — С. 16–22.

11. Стіліануді Олександр Миколаєвич / Матеріали до словника «Художники радянської України» / Автори: Б. Бутник-Сіверський, З. Лашкул, В. Ткаченко; техн. ред. Т. Радзівська / Кінець 1940-х — 1950-ті роки — Архів відділу образотворчого мистецтва Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України (далі ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАНУ).

12. Стилиануди Александр Николаевич [Текст] // Товарищество южнорусских художников : Библиографический справочник : В 2 ч. / Сост. В. А. Афанасьев, О. М. Барковская ; Одесская национальная научная библиотека им. М. Горького. — Изд. 2-е, исп. и доп. — Одесса, 2014. — Ч. 2 : Участники выставок товарищества / Сост. : В. А. Афанасьев, О. М. Барковская. — С. 209–210.

13. Сторчай О. Матеріали до творчої біографії Кириака Костанді [Текст] / О. Сторчай // Студії мистецтвознавчі. — К. : ІМФЕ, 2011. — Ч. 4. — С. 130–143.

14. Сторчай О. Роздуми Олександра Стіліануді про натуралізм у живопису [Текст] / О. Сторчай // Українське мистецтвознавство : матеріали, дослідження, рецензії. Зб. наук. праць / Голов. ред. Г. Скрипник; НАНУ, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. — К., 2010. — Вип. 11. — С. 205–210.

Сторчай О. Творча біографія Олександра Стіліануді з архівних матеріалів

Анотація. Стаття присвячена публікації цінних і цікавих архівних матеріалів про талановитого майстра ліричного пейзажу, яскравого представника одеської школи живопису Олександра Миколайовича Стіліануді (1868–1948) зі вступною статтею і коментарями. Це матеріали до неопублікованого словника «Художники радянської України» (автори: Б. Бутник-Сіверський, З. Лашкул, В. Ткаченко, технічний редактор Т. Радзівська; кінець 1940-х — 1950-ті роки; тип словника біобібліографічний), листування між співробітниками Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР (тодішня назва інституції), а саме — між директором М. Рильським, Б. Бутником-Сіверським, З. Лашкул та дружиною Олександра Стіліануді — Анною Костанді, учнем і послідовником митця Володимиром Георгійовичем Генарі (1918–?); автобіографію митця 1944 року, анкету до «Словника українських художників» та «Добавочные сведения к биографическим материалам “Словаря современных художников Советской

Украины» О. Стіліануді (в учнівському зошиті), енциклопедичну статтю З. Лашкул та некролог, підписаний М. Рильським, Б. Бутник-Сіверським, П. Поповим, Я. Затенацьким, З. Лашкул, В. Шпак. Ведення до наукового обігу цих документів значною мірою збагатить новими фактами творчу біографію художника, доповнить її подробицями та уточненнями. Тексти подаються зі збереженням авторської стилістики, орфографії і пунктуації з незначними редакторськими правками.

Ключові слова: творча біографія Олександра Стіліануді, Анна Костанді, Володимир Генарі, Зінаїда Лашкул.

Сторчай О. Творческая биография Александра Стилиануди в архивных материалах

Аннотация. Статья посвящена публикации ценных и интересных архивных материалов о талантливом мастере лирического пейзажа, ярком представителе одесской школы живописи Александре Николаевиче Стилиануди (1868–1948) со вступительной статьей и комментариями. Это материалы к неопубликованному словарю «Художники советской Украины» (авторы: Б. Бутник-Сиверский, З. Лашкул, В. Ткаченко, технический редактор Т. Радзиевская; конец 1940-х — 1950-е годы; тип словаря биобиблиографический) и представляют собой переписку между сотрудниками Института искусствоведения, фольклора и этнографии АН УССР (тогдашнее название институции), а именно — между директором М. Рильским, Б. Бутником-Сиверским, З. Лашкул и супругой Александра Стилиануди — Анной Костанди, учеником и последователем художника Владимиром Георгиевичем Генари (1918–?); автобиографию художника 1944 года, анкету к «Словарю украинских художников» и «Добавочные сведения к библиографическим материалам «Словаря современных художников Советской Украины»» О. Стилиануди (в ученической тетради), энциклопедическую статью З. Лашкул и некролог, подписанный М. Рильским, Б. Бутник-Сиверским, П. Поповым, Я. Затенацьким, З. Лашкул, В. Шпак. Введение в научное обращение этих документов в значительной степени обогатит новыми фактами творческую биографию художника, дополнит ее подробностями и уточнениями. Тексты подаются с сохранением авторской стилистики, орфографии и пунктуации с незначительными редакторскими правками.

Ключевые слова: творческая биография Александра Стилиануди, Анна Костанди, Владимир Генарі, Зинаида Лашкул.

Storchai O. Artistic Biography of Oleksandr Stilianudi Based on the Archival Documents

Summary. The publication with the introductory article and comments focuses on reprinting valuable and interesting materials about a talented master of lyrical landscape, brilliant representative of Odessa school of painting, Olexander Mikhailovich Stilianudi (1868–1948). These materials, unpublished before, were prepared for the bio-bibliographic Dictionary of Artists of Soviet Ukraine (authors: B. Butnyk-Siversky, Z. Lashkul, V. Tkachenko, technical editor — T. Radziyevska; late 1940s and 1950s). The materials represent correspondence between scholars of the Institute of Art Studies, Folklore and Ethnography of the USSR (the name of the institution in that time), its Director M. Rylskiy, B. Butnyk-Seversky, Z. Lashkul and the wife of Olexander Stilianudi, Anna Kostandi, as well as with the artist's student and follower Vladimir Georgievich Genari (1918–?). Also being published is the artist's autobiography of 1944, a filled form for the dictionary, the Additional Information for Biographical Information for the Dictionary of Artists of Soviet Ukraine (in a student's copy-book), encyclopedia article by Z. Lashkul and the necrology. Introduction of these documents into scientific use will greatly enrich the artistic biography of the painter, will add new facts and provide more details and clarifications. The texts keep the author's style, spelling and punctuation and have some minor editorial corrections.

Keywords: artistic biography of Olexander Stilianudi, Anna Kostandi, Vladimir Genari, Zinaida Lashkul.